

Олейник Л. В. «Евангелие Учительное» Кирила Транквилиона-Ставровецкого в контексте проповеднической прозы эпохи барокко

Аннотация

У статье анализируется сборник проповедей «Евангелие Учительное» Кирилла Транквилиона-Ставровецкого, акцентируется внимание на его важности для украинской словесности I половины XVII века, указываются особенности построения проповедей, их художественная ценность.

Ключевые слова: барокко, проповедь, поучение, предисловие, символ, композиция.

Oliynyk L. V. «Evanglie Uchytylne» of Kyrylo Trankvilion-Stavrovetskyi in the context of preaching prose of the Baroque

Summary

The article deals with «Evanglie Uchytylne» of Kyrylo Trankvilion-Stavrovetskyi – the collections of sermons on the Gospel reading on different days Sundays and holidays, which circulated in manuscript and printed versions in the territory of Ukraine. In the first half of the seventeenth century the author was Kyrylo Trankvilion-Stavrovetskyi. It was original sermon.

Collections structurally and thematically has a lot to do with the collection of Calista. It consists of 109 sermons, divided into two parts: the first – 69 sermons on Sundays and other days of the year, in undated, transportable holidays, the second – 36 dated teachings on holidays, 30 of which are devoted to holidays and holy memory, six – on Sunday and four sermons on various occasions (at the consecration of the newly established church, vows of monks to marry, gravestones instruction). The main text is complemented by a collection of articles. They consist of the emblem, epigrams at him and messages; «Predmovy to chytelnyka», three small notes and prayers.

Sermons Kyrylo Trankvilion-Stavrovetskyi with traditional, ancient teachings inherent structure, beginning with a few lines of attack and then interpretation of the Gospel text. After that – actually sermons, which consists of two parts, each intended for a different reading in the liturgy, had its title and interpreting Scripture. However, this scheme is not established and experiencing different variations. Sometimes the text of his sermons complicated articles, prayers, copyright comments. One of the important elements of his sermons is a dramatization of presentation, parallelism or antithesis.

Key words: baroque, preaching, sermon, foreword, symbol, contexture.

УДК 811.111-26

Орловська О. В.,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри практики іноземної мови та методики викладання
Хмельницького національного університету
E-mail: Orlovsky5@mail.ru

**АНАЛІЗ ФУНКЦІОНАЛЬНО-СЕМАНТИЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПОСТПОЗИТИВІВ
ФРАЗОВИХ ДІЄСЛІВ У ХУДОЖНЬОМУ АНГЛОМОВНОМУ ТЕКСТІ
(НА МАТЕРІАЛІ ТВОРУ С. МОЕМА «ТЕАТР»)**

У статті проаналізовано функціонально-семантичні особливості постпозитивів фразових дієслів у художньому англomовному тексті. Встановлено, що ву межах п'яти функціонально-семантичних категорій фразових дієслів (підсилювальні, починальні, продовжувальні, повторювальні, доконані) кількісно переважають підсилювальні фразові дієслова.

Ключові слова: фразові дієслова, постпозитиви, функціональні особливості, семантичні особливості, функції постпозитивів.

Володіючи більш місткою семантичною структурою порівняно із простими дієсловами, фразові дієслова (далі – ФД) сучасної англійської мови є невід'ємним елементом мовної комунікації та вживаються мовцями у багатьох комунікативних сферах з метою більш адекватного вираження їх інтенцій. Водночас для мовознавців ФД становлять собою різноманітну у структурному та семантичному аспектах систему і є складним об'єктом філологічних досліджень у галузі семантики.

Ця проблематика розглядається у роботах І. Анічкова [1], Т. Буртніка [2], В. Джовета [4], А. Керлін [3] та інших мовознавців. Проте багато аспектів семантики ФД залишаються незавершеними: відсутні чіткі критерії ідентифікації ФД, механізм формування та ступінь ідіоматичності їх значення.

Актуальність теми зумовлена невивченістю семантичних процесів, що виникають при перетворенні вільного синтаксичного словосполучення: дієслово + прийменник (прислівник) у семантично неподільний комплекс – ФД (дієслово + постпозитив). Лінгвістичні дослідження, що торкалися цього явища, не мають комплексного характеру та зосереджуються лише на окремих структурних аспектах ФД. Вирішення цих і суміжних із ними питань сприятиме глибшому осягненню алгоритму актуалізації значення компонентів ФД.

Мета роботи – виокремити найчастотніші функціонально-семантичні категорії ФД у сучасному англомовному тексті залежно від функції постпозитивів на матеріалі твору С. Моема «Театр». Для реалізації поставленої мети необхідно розв'язати такі завдання: виділити основні функції постпозитивів; вивчити їх комбінаторні характеристики щодо потенціалу входження до структури ФД; проаналізувати частотність вживання структурно-семантичних категорій ФД.

ФД в англійській мові є дуже різноманітними як за своєю зв'язністю або сполучуваністю, так і за додатковими значеннями, які вони мають або яких вони набувають у тексті. ФД можуть виражати характер дії, перехід з одного стану в інший, спонукання до дії тощо, але у всіх випадках дія незмінно характеризується значенням, яке має саме дієслово.

В утворенні значення ФД важлива роль належить другому його компоненту – постпозитиву (прислівнику чи прийменнику). Одне базове дієслово може утворювати у сполученні з різними прислівниками і прийменниками різні фразові дієслова.

Роль постпозитиву в дієслівних сполученнях зводиться або до посилення і підкреслення значення дієслова, або, під впливом прислівника, до додавання відтінку значення словосполучення, близького до значення прислівника. Таким чином, постпозитиви надають семантичного підсилення до значення дієслова.

Отже, постпозитивам ФД у рамках їх поєднання з дієсловом належать дуже важливі функції. Постпозитиви виконують три основні функції: 1) ослаблену обставинну в складених дієсловах: *sit down* – сидіти, *go out* – виходити; 2) обставинну: *I hope you are not going to come out in such weather.* – Я сподіваюся ви не збираєтеся виходити у таку погоду; 3) обставинно-предикативну в поєднаннях зі зв'язковими дієсловами: *to be, stay, get and keep, fall: You had better stay away from me.* – Ти би краще тримався від мене подалі [2].

На думку відомого англійського лінгвіста В. Джовета, функція постпозитиву має велике значення для ФД, тому що постпозитив використовується для зміни значення дієслова, а іноді він додає ще одне значення до дієслова, тому ці частинки мають функцію формування нових дієслів. Значення лексичних дієслів *make* або *take* відрізняються від значень фразових дієслів *make up* і *take off*. На його думку, ці частинки виконують такі п'ять функцій: 1) постпозитив змушує дієслово отримати нове значення, яке відрізняється від первинного лексичного значення дієслова так, як у дієслові *carry*, коли воно поєднується з постпозитивом *on*, щоб отримати значення продовжуваності; 2) деякі частинки не змінюють значення лексичного дієслова, однак вони додають нове значення до лексичних дієслів, коли об'єднуються з ними, щоб сформувати ФД, як у *speak* та *speak out*. Постпозитив тут додає значення «голосно» до первинного дієслова; 3) деякі постпозитиви додають значення завершеності до значення лексичного дієслова, як в *carry out* та *gather up*; 4) деякі частинки сприяють формуванню словосполучення, виконуючи роль прислівників. Словосполучення складаються з дієслова та постпозитиву. Постпозитив зберігає значення обох елементів, як в *go out*; 5) деякі постпозитиви виконують роль прийменників, але вони більш прив'язані до дієслова і відрізняються від чистих прийменників тим, що доповнення, які слідують за ними, можуть бути опущені і легко зрозумілі з контексту, напр.: *She left the baby upstairs and went down (stairs)* [4, с. 53].

Один і той же постпозитив, поєднуючись з різними дієсловами, іноді утворює фразові дієсловасиноніми, наприклад: *to write down, to put down, to take down, to set down, to jot down* – записувати; *to go out, to come out, to walk out, to step out, to march out* – вийти, виходити [3, с. 16].

Одне кореневе дієслово може вживатися з більш ніж одним постпозитивом, утворюючи багато інших ФД, причому в поєднанні з різними постпозитивами воно може мати різні, іноді антонімічні, значення, наприклад: *to go in* – входити, *to go out* – виходити; *to go up* – підніматися.

Розглядаючи синтаксично неподільні поєднання дієслова і постпозитиву з точки зору внесених в них значень або виконуваних постпозитивом функцій, взявши за основу класифікацію І Анічкова, ми можемо виділити такі функціонально-семантичні категорії ФД: 1) підсилювальні або уточнювальні – сполучення, у яких постпозиція не змінює значення дієслова, а вживається для підсилення, підкреслення або уточнення наявного значення дієслова; 2) аспектуальні (видові) – сполучення, до яких постпозитив надає лексично-видовий відтінок. Серед аспектуальних ФД виділяють починальні, тривалі (продовжувальні або дюративні), повторювальні, dokonані [1, с. 34].

Наведемо приклади підсилювальних або уточнювальних ФД з роману: 1. *Julia with half an ear listened to the list Margery read out* [5, с. 11]... – Джулія краєм вуха слухала список, який зачитувала Марджері... 2. *You can have a wash and brush up when we get home* [5, с. 13]. – Ви зможете вмитися і причесатися. 3. *I've told him to come up as soon as he's ready* [5, с. 13]. – Я сказав йому підійти, як тільки він буде готовий.

Як показують приклади, недієслівними компонентами підсилювальних ФД є 11 постпозитивів з частотністю вживання у такій послідовності: *up* – 64 (48 %), *down* – 25 (19 %), *out* – 19 (14 %), *round* – 8 (6 %), *along* – 7 (5 %), *over* – 3 (2 %), *through* – 2 (1,5 %), *away* – 2 (1,5 %), *off* – 1 (1 %), *on* – 1 (1 %), *around* – 1 (1%). Якщо вжити ФД без постпозитиву, його загальне значення майже не зміниться, тому значення постпозитиву у подібних сполученнях, яких у тексті роману налічується 133 (40 % від п'яти функціонально-семантичних категорій), зводиться лише до підсилення або уточнення.

Наведемо приклади починальних аспектуальних ФД з роману: 1. *She burst out crying* [5, с. 62]. – Вона розплакалася. 2. *When the train steamed out Jimmie went to the station bar* [5, с. 66]... – Коли поїзд рушив, Джиммі пішов до бару на станції. 3. *They were both acting when the war broke out* [5, с. 71]. – Вони обоє грали на сцені, коли розпочалась війна.

З наведених прикладів випливає, що починальні ФД вживаються у варіаціях з незначною кількістю недієслівних компонентів: *out* – 9 (45 %), *on* – 4 (20 %), *off* – 3 (15 %), *up* – 2 (10 %), *in* – 1 (5 %), *into* – 1 (5 %). Це спричинюється функцією починальних ФД – сигналізувати про початок дії. В тексті роману ми віднайшли всього 20 починальних ФД (6 % від п'яти функціонально-семантичних категорій).

Наведемо приклади продовжувальних аспектуальних ФД з роману: 1. *When the two men had gone she looked through the photographs again before putting them back* [5, с. 20]. – Коли обидва чоловіки пішли, вона знову переглянула фотографії, перед тим як покласти їх назад (*putting back* – аспектуальне повторювальне). 2. *Oh, well, go on then* [5, с. 61]. – Ну добре, тоді продовжуй. 3. *He walked on and she went in by the stage door* [5, с. 61]. – Він пішов далі, а вона зайшла через службовий вхід (*went in* – буквально).

На прикладі ФД з речень із роману ми переконалися, що продовжувальні ФД вживаються з невеликою кількістю постпозитивів із частотою вживання у такій послідовності: *on* – 35 (53%), *about* – 18 (27 %), *through* – 6 (9 %), *along* – 4 (6 %), *around* – 2 (3 %), *away* – 1 (2 %). При цьому постпозитиви *on* та *along* прямо показують, що дія продовжується або триває протягом певного часу; постпозитив *through* вносить значення продовжуваності дії з початку до кінця; постпозитив *away* вказує на те, що значення дії, вираженої ФД, є, так би мовити, недбалим; постпозитиви *around* та *about* вказують на відсутність мети, притаманну дії, яку позначає ФД. У проаналізованому нами тексті роману існує 66 продовжувальних ФД (20 % від п'яти функціонально-семантичних категорій).

Наведемо приклади повторювальних аспектуальних ФД з роману: 1. *I thought we might take him back with us and give him a spot of lunch* [5, с. 11]. – Я подумав, що ми змогли би забрати його з собою і пригостити ланчем. 2. *Michael will drive you back after lunch* [5, с. 13]. – Майкл відвезе вас після ланчу. 3. *I'd have to think it over of course* [5, с. 27]. – Мені, звичайно, треба це обміркувати.

Віднайшовши у тексті роману всього два повторювальні постпозитиви: *back* та *over*, можемо стверджувати, що саме вони найчастіше вживаються в поєднанні з дієсловами і беруть на себе функцію вираження повторення. Постпозитиви *back* та *over* вживаються в тексті з частотою відповідно 53 (79 %) і 14 (21 %), в цілому – 67 лексичних одиниць (20 % від п'яти функціонально-семантичних категорій).

Наведемо приклади доконаних аспектуальних ФД з роману: 1. *Michael came over and stood in front of her* [5, с. 49]. – Майкл підійшов і став навпроти неї. 2. *I know that you can act me off the stage* [5, с. 50]... – Я знаю, що ти можеш мене переграти на сцені. 3. *Now that Tom's holiday was nearly over Julia was glad* [5, с. 164]... – Зараз, коли відпустка Тома майже скінчилася, Джулія була рада.

Наведені в реченнях доконані ФД демонструють, що постпозитиви у такій послідовності є найбільш вживаними у тексті роману: *off* – 20 (44 %), *out* – 10 (22 %), *up* – 9 (20 %), *over* – 5 (12 %), *down* – 1 (2%). ФД з такими постпозитивами слугують для додавання значення завершеності до дії і становлять 45 лексичних одиниць у тексті (14 % від п'яти функціонально-семантичних категорій).

Таким чином, встановлено, що всередині функціонально-семантичних класів ФД їх семантичний центр зміщується під впливом прислівника у бік його значення. Граматичний центр, безумовно, збігається з першим компонентом словосполучення – дієсловом. Значення, внесені постпозитивом, стосується, в основному, часових аспектів, тому і ФД, об'єднані в межах цієї функціонально-семантичної категорії, є аспектуальними. Зазначимо, що аспектуальні фразові дієслова здебільшого не є багатозначними, такими як буквальні, похідні та ідіоматичні.

Проаналізувавши твір С. Моема «Театр», ми дійшли висновку, що в межах п'яти функціонально-семантичних категорій ФД кількісно переважають підсилювальні (133 лексичні одиниці, або 40 % від функціонально-семантичних категорій і 14% від загальної кількості ФД у тексті), продовжувальні та повторювальні займають друге місце за частотністю вживання: 66 та 67 одиниць відповідно (по 20 % і по 7 %), з кількістю 45 лексичних одиниць (14 % і 5 %) доконані займають третю позицію, а на останньому місці за частотою вживання знаходяться починальні, яких у тексті налічується лише 20 (6 % і 2 %). До складу всіх ФД функціонально-семантичних категорій входять постпозитиви, що виконують підсилювальну функцію.

Перспективами подальших розвідок у цьому напрямку є дослідження найчастотніших конститuentів ФД англійської мови залежно від їх здатності до функціональної переорієнтації та семантичної інтеграції з метою створення ФД.

Список використаної літератури

1. Аничков И. Е. Английские адвербиальные послелого: дисс. ... докт. филол. наук: 10.02.04 – германские языки / И. Е. Аничков. – М., 1947. – 536 с.
2. Буртник Т. С. Вживання фразових дієслів в англійській мові [Електронний ресурс] / Т. С. Буртник. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/36_PVMN_2013/Philologia/3_154467.doc.htm
3. Керлин А. А. Составные глаголы в современном английском языке / А. А. Керлин. – М.: Учпедгиз, 1959. – 86 с.
4. Jowett W. On phrasal verbs / W. Jowett // English language teaching journal. –1964. – Vol. 5, No 6. – P. 52–57.
5. Maugham W. S. Theatre / W. S. Maugham. – Vinnytsya : Nova Knuha, 2006. – 360 p.

Орловская О. В. Анализ функционально-семантических особенностей постпозитивов фразовых глаголов в художественном англоязычном тексте (на материале произведения С. Моема «Театр»)

Аннотация

В статье проанализированы функционально-семантические особенности постпозитивов фразовых глаголов в художественном англоязычном тексте. Установлено, что в пределах пяти функционально-семантических категорий фразовых глаголов (усилительные, начинающие, продлевающие, повторяющиеся, завершенные) количественно преобладают усилительные фразовые глаголы.

Ключевые слова: фразовые глаголы, постпозитивы, функциональные особенности, семантические особенности, функции постпозитивов.

Orlovska O. V. The analysis of functional and semantic features of postpositives of phrasal verbs in English fiction text (based on the work of S. Maugham «Theatre»)

Summary

The article deals with the analysis of functional and semantic features of postpositives of phrasal verbs in English fiction text. Actuality of theme is predefined by the lack of semantic process study that arises up at transformation of a free syntactic word-combination: Verb + Preposition (Adverb) in a semantically indivisible complex – Phrasal Verb (Verb + Postpositive).

The main aim of the article is to distinguish functional-semantic categories of phrasal verbs in English fiction text depending on the functions of postpositives based on the work of S. Maugham «Theatre». The object of the study is phrasal verbs as semantic units of the English language.

Attention is drawn primarily to the main functions of postpositives and frequency of the use of functional and semantic categories of phrasal verbs. It has been founded that postpositives perform three basic functions such as weakened adverbial modifier in the compound verbs, adverbial modifier and adverbial modifier and predicative in the connection with link verbs. The same postpositive, combined with different verbs, sometimes forms phrasal verbs-synonyms.

It is revealed that the semantic centre of phrasal verb in the functional and semantic classes of phrasal verbs is shifted under the influence of adverbs in the direction of its meaning. The grammatical center coincides with the first component of the word combination – a verb.

Having analyzed the work of S. Maugham «Theatre», we came to the conclusion that intensifying phrasal verbs (133 lexical units) dominate within five functional and semantic categories of phrasal verbs.

Key words: *phrasal verbs, postpositives, functional features, semantic features, postpositive functions.*

УДК 81.161.2'42 + 81.161.2'38

Осіпчук Г. В.,
кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри слов'янських мов та зарубіжної літератури
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини
E-mail: 130975@ukr.net

МІСЦЕ КОРЕФЕРЕНТІВ У ПРОЗІ ЛІНИ КОСТЕНКО

Досліджено лексико-семантичні співвідношення засобів кореферентності у прозі Ліни Костенко. Виокремлено структурні особливості кореферентних пар і рядів. Розділено на групи та проаналізовано співвідносні за змістом і значенням номінації. Розглянуто загальнонавчовані слова та авторські новотвори у ролі кореферентів як важливу ознаку художньої мови письменниці. Стаття продовжує цикл публікацій із вивчення стилістики української мови.

Ключові слова: *кореференти, кореферентна пара, кореферентний ряд, лексико-семантичне значення, ідіостиль письменниці.*

На сучасному етапі еволюції науки лінгвістичні дослідження набувають антропоцентричності – вивчення мовних явищ у тісному нерозривному взаємозв'язку з людьми і когнітивними процесами. З антропологічним підходом пов'язане і формування новітніх термінологічних понять – мовна картина світу, індивідуальний стиль, які відображають у мові бачення світу тією чи іншою особистістю. Вивчення індивідуального стилю письменника базується на дослідженнях особливостей його творів.

Змалювання письменником будь-якого об'єкта (предмета, суб'єкта, ситуації, події тощо) є домінантним у створенні тексту та забезпечує його інформаційне розгортання. Такий об'єкт сприймається по-різному – залежно від типу тексту, його змістового обсягу, ідіостилу автора або мовців, їх когнітивної бази. Функцію вербального представлення об'єкта дійсності виконують різного типу мовні одиниці, часто кореференти – референційно тотожні номінації, які, вказуючи на спільний